

**Water
Skills
for Life**

PAE TUATORU

Taumata Tuatoru - Tau 5 - 6

NGĀ TIKANGA HAUMARU ME TE AROĀ KI TE WAI

NGĀ WHĀINGA

- Ka whakamātauria te taiao, te wāhi raini e tū ai ētahi hui.
- He aha ngā pānga o te hauaitu. He aha ngā mahi kia kaupare i te hauaitu?

AKORANGA

TE URU ME TE PUTA I TE WAI

NGĀ WHĀINGA

Me tika te whakautu urupounamu (ā waha)

- Ka māia te ākonga kia haumaruru te uru.
- Ka māia te ākonga ki te neke i te wai.

Te puta i te wai hōhonu

- Me kaha te whana. Me tino toro atu ngā ringa kia āwhina te tinana kia puta i te puna kaukau. Mā ngā turi me ngā waewae hoki koe e awahi ki te puta atu.

Te heke ki te wai (Aitua)

- Ka māia te ākonga, ka aro ki ngā tikanga haumaruru.
- Ka titiro ki te wāhi uru.
- Ka ngāwari ngā waewae i te wā ka pā ki te papa.

Te uru mā te hīkoi

- Ka māia te ākonga, ka aro ki ngā tikanga haumaruru.
- Ka titiro ki te wāhi uru.
- Ka ngāwari ngā waewae i te wā ka pā ki te papa.

Te piko me te ruku

- Kia kotahi te matiwahe ki te tapa o te puna kaukau. Me noho te mātenga ki waenganui i ngā ringa. Me toro atu ngā ringa (ki te wai 1.8 mita te hōhonu anake).

Mahi Tuatahi - Te Wānanga

- Wānangahia ko wai ngā kaiāwhina mehemea ka raru koe, koutou raini ki te wai.

Mahi Tuarua - Te heke ki te wai (Aitua)

- Whakangūngūa ngā momo heke ngā ki te wai.
- Me tika te mahi: Me piri te kauae ki te uma, ka noho ngā ringa ki runga i te mātenga kia pai te tiaki i te kanohi. Ko ngā tuke me piri ki te uma. Ko ngā turi me piri hoki te uma.

Mahi Tuatoru - Te uru mā te hīkoi

Ka uru pēnei mai i tētahi wāhi e pai ai te hīkoi whakamua. I te nuinga o te wā, ka raru te ākonga ki te kōkiri whakamua, titiro whakamua me te toro atu o ngā ringa. E pai ana kia huri ēnei mahi hei kēmu. Ka whiwhi piro mehemea kāhore tō mātenga e taupunga ki te wai. Whakangūngūa he urunga hīkoi pēnei, kātahi ka kauhoe ki tētahi hoa.

KIA MAHARA

- Me tawhiti te tapuwae tuatahi.
- Toro atu tētahi waewae ki mua, tētahi waewae ki muri. Me āhua piko ngā turi.
- Me aro whakamua. Ka āhua piko te tuarā.
- Toro atu ngā ringa ki te taha, ki mua hoki. Me āhua piko ngā tuke, kā mutu, ko te kapu o ngā ringa me aro ki te papa.
- Me aro ki mua, ki te tangata kua raru.
- I tō urunga ki te wai, me pēhi ngā ringa ki raro. Me whana waewawe (nekehanga kutikuti) kia noho ki runga te mātenga i te wai.

Mahi Tuawha - Te puta i te wai hōhonu

- Whakangūngūa te puta i te wai hōhonu. Me kaha whana ngā waewae.
- Whakamahia ngā ringa kia hiki i te tinana ki runga, kia puta i te wai.

Mahi Tuarima - Te piko me te ruku

- Whakangūngūa te piko me ruku ki ngā wai hōhonu o te puna kaukau.
- I ā koe ki te tapa o te puna kaukau, ki ngā wai hōhonu, tēna, whakangūngūa ngā momo urunga ki te wai. Ka uru ki te wai, me tae horo atu koe ki tērā atu taha. Me puta atu kātahi me mahi anō.
- Wānangahia ngā mōreareatanga wai ki te kāinga.

KUA MAU

Ka noho tētahi tangata hei tangata whaiwhai. Ka tū ia ki waenganui i te puna kaukau. Ko te toenga tangata ka noho ki te taha o te puna kaukau (kāhore anō kia uru ki te wai). Ka tīmata te kēmu, me uru ngā tāngata ki te wai (me tohu te kaiako ko tēhea momo urunga), kātahi ka neke ki tērā atu taha o te puna kaukau. Ko te whāinga, kia kua e pāngia koe e te tangata whaiwhai. Ka mau koe, āna, ko koe tērā ka huri hei tangata whaiwhai hou.

TE RUKU NŪRA MĀNU

Kotahi te nūra mānu ki ia tokorua. Ko tētahi, ka whakangūngūa ngā mahi ruku mai i te tapa o te puna kaukau (noho, nohotū, piko). Ko tērā atu tangata, ka noho ki te wai. Ko tana mahi, ka toro atu te nūra mānu kia pā i te pātū. Ka tohu i te tawhiti pai mo te ruku. Ko te whāinga, kia ruku tawhiti te tangata kia kore e pā i te nūra mānu.

NGĀ MOMO URUNGA KI TE WAI

Ka rārangi mai ngā ākongā ki te tapa o te puna kaukau. Ka uru ia ākongā ki te wai. Ko te tikanga, me rerekē ngā mahi uru ki te wai. Ka oti i ētahi ngā momo urunga katoa, e pai ana kia tīmata anō.

TE HEKE KI RARO I TE WAI - TAUPUNGATANGA

NGĀ WHĀINGA

- Taupungahia tō mata ki te wai.
- Huakina ō karu i te wai.
- Tukuna ngā mirumiru (mā i te waha me te ihu).
- Ka maiea ake i te wai, me kimo karu.

Mahi Tuatahi - Taupungatanga

- Me tiki i ngā taputapu porowhita mai i te papa o te puna kaukau. E hia ngā taputapu porowhita ka taea e koe te tiki i te hā kotahi?
- Taupungahia, me wehe i te pātū (pānaia), kauria ki rō hupa (ki raro i te wai).
- Me heke ki raro, ā, me noho ki te papa.
- Me heke ki raro, ā me takoto ki te papa.

Mahi Tuarua - Whakamutunga

Wānangatia ngā tikanga mo te hunga kāhore e uru ki te wai engari ka āwhina tonu i te hunga kua raru ki te wai.

HEKE KI RARO I TE WAI

TE RAPUNGA

He whakaako i te ākongā kia kua e matakū ki te wai. Ko te hōhonu o te wai: Ki ngā hope. He mahi ā rōpū tēnei.

Me ruku ngā ākongā i ngā taputapu kua heke mārika ki te papa (he taumaha). E tika ana me pai ngā taputapu mo te tamaiti, āra kāhore ōna pihi (pune, mea tākaro wai). Whakaritea he rārangi taputapu hei kohinga mā ia rōpū. Ka ruku tētahi tangata ia te wā (no ia rōpū).

Ka toa te rōpū nānā ngā taputapu (ki te rārangi taputapu) i kohia tuatahi ai.

TUKUNA NGA HUPA KI TE PUNE KAUKAU. KIA RUA NGĀ RŌPŪ.

Ka timata te kēmu:

Kotahi tangata no ia rōpū ka taupunga, ka kaukau, kā tū ki roto i tētahi hupa. Ko te whāinga, kia oti i a ia te tū ki ngā hupa katoa kātahi ka tukuna tēnei mahi ki tētahi atu i tōna rōpū.

TE MAKO ME TE TUNA

Ko tētahi ākongā ka noho hei mako, ko tētahi atu, ka noho hei tuna.

Ka whakaporowhitangia te toenga ākongā, ā, me pupuri ringa. Ka timata te mako ki waho i te porowhita. Ka timata te tuna ki roto i te porowhita. Ko te whāinga o te mako, kia neke ki roto i te porowhita kia mau i te tuna. Ko te mahi o te hunga porowhita, he ārahi i te tuna kia kua ia e mau e te mako. E pai ana kia hiki i ngā ringa o te porowhita e āhei ana te tuna kia puta ki waho i te porowhita. E kore te mako e āhei ki te whati i te porowhita engari e pai ana kia kaukau ki runga, ki raro raini i ngā ringa. Ka mau te tuna, ka tohua he mako, he tuna hou.

TE MĀNU I TE WAI ME TŌ AKE REWATANGA

NGĀ WHĀINGA

- Taupungahia tō mata ki te wai.
- Huakina ō karu i te wai.
- Tukuna ngā mirumiru (mā te waha me te ihu).
- Ka maiea ake i te wai, me kimo karu.

Me ngāwari ngā nekehanga ā tinana:

- Me mānu ki te tuarā. Me āta hākina, hā puta, tirohia ki runga, kauae ki runga.

Me kaua te tinana e heke ki raro rawa i te wai.

Mahi Tuatahi - Te Mānu

- Whakangūngūa ngā momo mānutanga ki te puku (whetū, harore, tepetepe).
- Me mānu ki te tuarā kātahi me tū.
- Me mānu me te kore taputapu, kia iwa tekau mēneti te roa. Me tohu atu kia āwhina mai tētahi.
- Whakangūngūa te mānutanga harore me tētahi hoa. Māna koe e ārahi i te wai.

Mahi Tuarua - Kōue

- Whakangūngūa te mahi kōue ki te puku me te tuarā engari kaua e whana. Ko ngā nekehanga, ka whai i te mātenga, ka rua, ka whai i ngā waewae.
- Kia mārō te tinana ki te kareta. Āta whana, kia tere ngā ringaringa, kia iti te nekehanga o ngā pokowhiwhi.

KE M U P Ō

POITŪKOHU

He mahi takirua tēnei. Ko tētahi ka huri hei pōro, ko tētahi ka huri hei kaitākaro poitūkohu.

Me kaute tahi ki te toru kātahi me piko te tinana kia pōro te hanga.

Ko te mahi o te kaitākaro poitūkohu he ārahi i te pōro ki raro, ki runga hoki i te wai.

Ka tae ki tērā atu taha o te puna kaukau, me whakawhiti.

TE KUKUME

He mahi takirua tēnei. Puritia te papa mānu. Ko tētahi tangata ki ia taha. Mā ngā haki e tohua te rārangi ki waenganui. Mā te karanga “haere” te kēmu e tīmata, ā ka ngana te takirua rā ki te kaukau ki tua o ngā haki.

PINIPŌRO

Ngā taputapu: Pōro poiwhana – te rahi o te pōro

He mahi takirua tēnei. Ka mānu ki te tuarā me ō rāua waewae ki te pōro (ki ia taha o te pōro). Ka kōue te tokorua rā, ko tētahi e whai ana i tōna mātenga ko tētahi atu e whai ana i ōna waewae tae atu ki te taha o te puna kaukau.

(Me noho pūmau te pōro ki waenganui i ngā waewae o te tokorua).

E pai ana kia whakataetae ngā mahi me tētahi atu tokorua.

TE TAKAHURI ME TE HURI I TE WAI – ARONGA

NGĀ WHĀINGA

Hurihanga Huapae

- Āhuatanga o te tinana, hope ki runga i te āhuatanga huapae.

Mahi Tuatahi - Hurihanga huapae

- Wehe i te pātū (panaia atu) i te āhuatanga huapae, whana kōue raini ki tō puku kia 10 ngā whana, huri ki tō tuarā, whana kōue raini kia 10 ngā whana, hoki ki tō puku, whakamahia anōtia ēnei mahi katoa.

Mahi Tuarua - Takaporepore

- Whakaatu i te takaporepore i te wai hōhonu.
- Whakangūngūa te takaporepore e ngā ākonga.

Mahi Tuatoru - Hurihanga poutū

- Wehe i te pātū (panaia atu) i te āhuatanga huapae, whana kōue raini ki tō puku kia 10 ngā whana ka takaporepore ai kātahi ka tū, tukuna te hā, me mahi anō.

Mahi Tuawhā - Matatau

- Mahia ēnei mahi katoa heoi, kua rawa e tū – kia 10 ngā whana, kōue, takaporepore tae atu ki te āhuatanga huapae

KĒMU

PŌTAKA TĀ

Me tū wehe ngā ākonga ki roto i te kaukau. Kia kaha te hurihuri haere kia 360° (taha mauī, taha matau hoki). Ka mutu te hurihuri, me heke ki te wai, kātahi ka tū ake. Me whakatū ringa inā kua mutu.

I TE WĀ O TE OHOTATA, ME AHA? – TE HAUMARU O TE TANGATA

NGĀ WHĀINGA

- Ko tā te ākonga, kā mahara, ka whakahua i te ture kia noho tahi me tētahi pakeke ina e tata ana ki te wai.
- Ka tika te whakutu urupounamu.
- E pai ana kia tuku kupu akiaki.
- Kia tau te mauri o te tangata.
- He tika te mau koti whakaora, kā mutu, e mōhio ana te ākonga i ngā hua o te mau tika i te koti whakaora.
- E taea ana e te ākonga ki te whiu taputapu ki te wai.
- Ka kōue me ōu ringaringa, kore waewae. Ka kōue me ōu waewae, kore ringaringa.
- Āhutatanga HELP, e piko ana ōu turi ki tōu uma.
- Whakapiripiri rawa atu ki te porowhita, whakawhiti i te tangata ki waenga i te porowhita.
- Āwhina mā te taura.

Mahi Tuatahi - Te Wānanga

- Wānangahia te hiranga o te noho tahi me tētahi pakeke inā ki roto, ki te taha hoki o te wai.
- Wānangahia ngā tikanga haumaruru ki te wai.
- Wānangahia ko wai ngā kaiāwhina mehemea ka raru koe, koutou raini ki te wai.
- Wānangahia he aha ngā ākonga e kore rawa ai e uru ki te wai ki te āwhina i te tangata e raru ana i te wai.
- Tohua atu ki ngā ākonga me pēhea rātou e tau ana te mauri o te tangata e raru ana i te wai.

Mahi Tuarua - Kia haumaruru te kuru me te puta

- Wānangahia te hōhonu o te wai me ngā wāhi pai mo te uru me te puta i te wai.
- Pohewatia: Ka huri te puna kaukau hei awa ināianei. Ko ngā taha kua huri hei toka māniana. Kei hea te wāhi pai mō te puta i te 'awa'.
- Me uru ki te wā ki tāna (te ākonga) e tino mārama ai.

Mahi Tuatoru - Kōue

Whakangūngūa ki te wai hōhonu mo te toru mēneti. Me ngana kia huapae te takoto o te tinana, ā, me kua e nekeneke. Me kōue mā te ringa, me āta whana hoki.

Mahi Tuawhā - Te tohutohu atu kia āwhina mai

Whakangūngūa mai te tohu ā tinana mo te tangata hiahia āwhina - whakatū ringa, toro atu. Me karanga atu 'Āwhina mai' 'Āwhina mai' 'Āwhina mai'.

Mahi Tuarima - Te whiu taputapu ki te wai hei āwhina kia mānu ai te tangata

- Me kōhi taputapu mānu: Pouaka makariri, pounamu miraka, tūru kirihou, pōro, pākete.
- Whakangūngūa te whiu taputapu mānu ki tētahi hoa i te wai (he mea āwhina kia mānu ia).

Mahi Tuaono - Āwhina mā te taura

Whakangūngūa te mahi āwhina i te tangata i te wai, mā te taura. Me takoto (ki te puku) ki te taha o te puna kaukau. Kumea te tangata ki te taha o te puna kaukau.

Mahi Tuawhitu - Te kuhu koti whakaora

- Me kōwhiri ngā ākonga i tētahi koti whakaora, ā, kuhuna. He tika te noho o te koti whakaora?
- Me mahi tahi te kaiako me ngā ākonga. Whakaatu atu he aha e tika ai, e hē raini ai te kuhu o te koti whakaora.
- Kia tika te kuhu koti whakaora, me uru ngā ākonga ki te wai. Me haumaruru te mahi.

Ngā mahi mau kotahi whakaora

- Me hiki i ngā waewae (āhuatanga HELP), me mānu.
- Me neke i te wai.
- Me whakapiri ngā ākonga (kia tokowhā, tokorima, tokoono raini). Kotahi te tangata ki waenganui. Ko wai ka noho ki waenganui? Me whakawhiti kia noho ia tangata ki waenganui?
- Me kōue mā ngā waewae, me āta whana.
- Me kōue mā ngā waewae, me āta neke i ngā ringa.
- Whakarārangi ngā ākonga (kia tokoono, tokowhitu raini ngā ākonga ki ia rārangi). Me mānu ki te tuarā. Toro atu ngā waewae kia mau ki ngā hope o te tangata ki mua. Ka kite i te hanganga rārangi. Ināianei, me neke tahi te rārangi mā te kōue me ngā ringa.
- Peke ki te wai hōhonu.

KEMU

REIHI WHAKAORA

Whakahauruatia ngā ākonga kia rua ngā rōpū. Ko tētahi rōpū kei te taha o te puna kaukau, ko tētahi rōpū, kei te wai. Ko tā te rōpū kei waho i te wai, ka whakamahi i te taura kia āwhina te rōpū ki te wai.

Kia puta katoatia te rōpū ki waho, kua wikitoria.

RĀRANGI

Whakarōpūtia ngā ākonga kia 6-8 ki ia rōpū.

Me timata ngā rōpū katoa ki te wai ki tētahi taha o te puna kaukau. Me whakarārangi ia rōpū. Kia kaha ia tangata o te rōpū kia kōue me ngā ringaringa, ā kia tae te rārangi ki tērā atu taha o te puna kaukau.

Te rōpū tuatahi ka tae ki tērā atu taha, ka wikitoria.

TAPUTAPU MĀNU

Whakahaurautia ngā ākonga. Ko tētahi rōpū kei te wai, ko tētahi atu kei waho i te wai. Ko te tikanga, ka whiua ētahi taputapu mānu ki te hunga i te wai. Ka mānu ki te wai me aua taputapu. Ka kauria kia tae ki te taha o te puna kaukau.

HAERENGA I TE WAI – TE KŌKIRI

NGĀ WHĀINGA

- Kia māia te haerenga i te wai, ahakoa te nekehanga o te tinana.

Mahi Tuatahi

Me whakawhiti i te puna kaukau engari me kaua ngā waewae e pā ki te papa. Kei te ākongā te tikanga mo ngā nekehanga kōkiri.

Kia kaha ki te kōkiri whakamua (mā te tuarā, mā te puku, ma te taha o te tinana raini) mo te wā roa.

Ka pau te kaha, ka aha? I rongo te tinana i te aha?

KAU MAU KE KE

KAUTERE

He mahi ā rōpū tēnei. Me whakarārangi ngā ākongā. Me aro ki te tuarā o te tangata ki mua i a koe. Ko te tangata kei muri i te rārangi, me pā tōna waewae ki te pātū o te puna kaukau kātahi ka kumea ia e ōna hoa kia tae horo atu ki mua i te rārangi. Ka tae ia ki reira, me kume i te tangata hou e tū ana ki muri i te rārangi. Ka wikitoria te rōpū ka oti pai te kukume i ngā tangata katoa.

NGĀ AU

Me whakarārangi ngā ākongā. Me aro ki te taha o te puna kaukau (kia kotahi mita te tawhiti ki te taha). Ka āta panaia te wai ki te taha ōrite kia puta mai he au. Me ngana ngā ākongā (kotahi ia te wā) kia kauria ki te au. Ka mānu me te tuarā me te tonu atu kia āwhina mai tētahi. Mo te tokomaha tāngata, kia rua ngā rārangi tāngata. Me tū kanohi ki te kanohi (me rua mita te tawhiti). Whakamahia te au ki waenga i ngā rārangi. Kia kaha ake te au, me whakamahi i ngā papa mānu kia kaha panaia te wai.

Anei ētahi mahi mo te hunga kauhoe: Me kauhoe me te aronga o te au, ki tērā atu taha raini, whakamahia he nūra mānu hei āwhina, noho ki te papa mānu, mau koti whakaora, me kume i tō hoa.

TAURA HERE

Tohua he tokorua kia tū hei 'Taura'. Ko te mahi o te taura he here tāngata. Ka mau te tāngata, ka herea ia ki te taura kia whakaroa ake taua taura. Ka haere tonu ngā mahi kia herea katoatia ngā tāngata katoa.

Ka motu te taura, me piri anō i mua i te whakamau tāngata. Ko te taura tino roa, ka wikitoria.

ĀWHIOWHIO

Me oma tere ngā ākongā, huri porowhita ana te haere. Na te tere me te neke kotahi, ka puta mai he au. Ka kaha rawa te au, me mutu te oma haere. Ināianei, me mānu ngā ākongā (ki te puku, ki te tuarā, ki te taha raini), kauria ki te au.